

100-årsminnet av Anders Zorns första spelmanstävling

Sommaren 1906 kungjordes i ortens tidningar att konstnären Anders Zorn inbjöd till en spelmanstävling på Måståpp i Gesunda. Valet av plats kan säkert ha påverkats av att Zorn hörde Lafvas Margit blåsa i sitt vallhorn vid sjön Säxen västerut på Solleröskogen. Han fick då höra valllåten: "Let ir int mer - tjynär a kematt - let ir int mer" och fascinerades av den närmast trolska upplevelsen. Det lär ha varit Lafvas Margits förslag att förlägga spelmans-tävlingen till Måståppan. Efter sina omfattande resor runt om i världen hade Zorn flyttat tillbaka till fädernebygden i Mora och fattat intresse för den dalska bondekulturen och han ville gärna stimulera de gamla musiktraditionerna. Tävlingen utsattes att äga rum den 1 september och det var huvudsakligen fiolspelare och hornblåsare som inbjöds.

Solleröspelmanen Amos Olof Jönsson på skrindan som 1906 utgjorde tribun på Måståppan. Till sockendräkten hörde jacka och stjimpa. Spelmännen använde ofta röd toppluva till dräkten.

Foto: Gerda Söderlund.

Inför en fulltalig publik på Måstäppan har Lavas Margit (Kerstin Lörström) blåst en vallåt och samtalar med domaren Anders Zorn (Björn Ståbi).

Foto: Lasse Nordström.

Kallelsen till denna spelmanstävling mötte god respons ute i bygderna och på utsatt tid strömmade såväl spelmän som hornblåsarkullor till Måstäppan i Gesunda. Kanske lockade prispengarna som Zorn hade satt i utsikt. Tre pris om 50, 30 och 20 kronor i vardera tävlingen hade utlovats. Dessutom kunde extrapris delas ut. Alla deltagare fick 5 kronor vardera. Det verkade som om deltagarna var ganska strängt könsfördelade. Fiolspelarna var enbart män medan hornblåsarna dominerades av kvinnor. Kanske var det vallkullornas dagliga användning av hornen i fåbodarna som inverkade. Några undantag fanns dock, vilket framgick av prislistan.

Från Sollerön deltog på fiol: Anders Palm och Amus Olof Jönsson. Det lär ha varit Amus Olof som först tog mod till sig och anmälde sig vid den tveksamma inledningen till tävlingen, och noterades som ”en glad nationalklädd karl”. Enligt vissa källor deltog även Svarfar Anders från Sollerön och han spelade ”taktfast”.

På vallhorn: Lafvas Margit, Brottar Margit, Ryss Anna Olsdotter, Rullpers Margit, Dunder Anna Larsdotter och Resar Anna Larsdotter. De två förstnämnda tilldelades extrapris. Således var Sollerön representerat med endast tre fiolspelare mot sex hornblåseskor. Det berättas att Kistnis Anders Nilsson - allmänt kallad ”Knipen” - som var en av de främsta fiolspelarna på ön, skulle vara med i tävlingen. Han hade förberett sig genom att låna en fiol av Fräs Mats som hade ett förnämligare instrument. Han var dock till åren kommen (82 år) och avled kort före evene-

Nörstmo Halvar Halvarsson (John-Erik Eggens), Malung, berättar om sitt låtval för domaren Anders Zorn (Björn Ståbi).

Foto: Britt-Marie Larsson.

manget. Många var säkra på att han kunnat få pris i Gesunda trots sin ålder. Han ”stod lik” när tävlingen gick av stapeln.

Detta inträffade för 100 år sedan. Zorn var förutseende och ville försöka få till stånd en renässans för det folkliga musiklivet i Dalarna. En blick på dagsläget visar att folkmusiken blomstrar som aldrig förr i landet. Det var därför naturligt att Dalarnas Spelmansförbund och dess hornblåsarsektion i samarbete med Musik vid Siljan arrangerade en minneshögtid på Måstäppan under sommaren 2006. Arrangemanget var tänkt som ett krönikespel med olika spelmän som agerade i roller som det kan ha varit för 100 år sedan. John Erik Eggens från Rättvik fick uppdraget som huvudansvarig för arrangemangen. Sollerö Hembygdsförening svarade för att Måstäppan röjdes från buskar och gräs och gjordes tillgänglig för ett större antal åskådare. Hembygdsföreningen forslade även dit en kärrskrinna, nästan identisk med den som tjänade som estrad för hundra år sedan. Några stenbumlingar som domarna skulle sitta på, fick Mås Arthur köra dit med traktor. Gesunda Bystugeförening ordnade med mat och kaffe till medverkande och åskådare. Minnesstenen blev åter läsbar efter en behövlig och grundlig renovering av Torsten Lerner.

Den 9 juli gick arrangemanget av stapeln. Solleröns egen del i jubiléet bestod av en spelmansgudstjänst i Sollerö kyrka. Entusiasten Christina Påhls hade förtjänstfullt samlat en skara spelmän, sångare och hornblåsare i kyrkan. Den inleddes med näverlursfanfarer och sedan spelades upp ett fylligt och välkomponerat program i

folkelig stil med körsång, solosång, musik av spelmän, näverlursfanfarer, låtar på horn och flöjt samt orgel, allt i tidsenlig anda. Officiant var kyrkoherde Jörgen Dicander som även själv spelade på vallhorn. De medverkande tågade i procession ut, bildade häck och spelade utanför kyrkan, bl.a. Sven-Erik Lundvalls gånglåt ”Till Måståppan”. En månghövdad skara kyrkobesökare konstaterade att högtiden var en värdig inledning till 100-årsjubileet av Anders Zorns första spelmanstävling.

Tidigt på eftermiddagen denna söndag började folk strömma upp till Måståppan. Nära 600 betalande åskådare räknades in. Förutom drygt 50-talet medverkande, funktionärer och andra som kände stigarna väl i Gesunda, befann sig nära tusentalet människor på platsen.

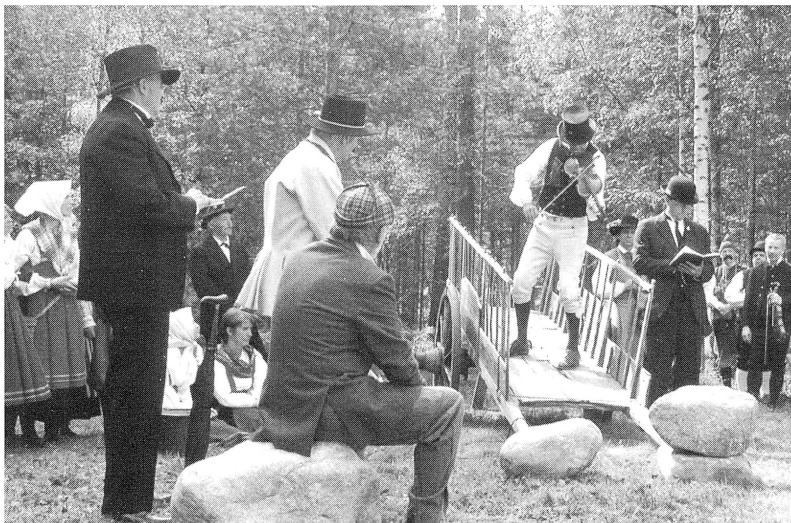
Uppspelning på skrindan av Gudmund Tåberg (Hans Erling) Rättvik. Domarna noterar sina bedömningar.

Den kände riksspelmannen Björn Ståbi spelade huvudrollen som Anders Zorn, initiativtagare och domare i tävlingen. Rollerna i övrigt innehades av:

Staffan Bengtsson, Lund	- Nils Andersson, domare (författare till Svenska låtar)
Anders Romson	- Janne Romson, domare
Pontus Selderman	- Anders Olsson, känd som ”Spalt Olle”, journalist
Nicklas Bäcker	- Erik Axel Karlfeldt, författare
Sid Jansson	- Gustaf Ankarchrona, konstnär

Spelet inleddes med att sex näverlursblåsare i halvcirkel framförde en högtidsfanfar, komponerad av Melker Brodin. Den 6-stämmiga fanfaren hade arbetsnamnet ”Gesunda-stämman 1906 - 2006”. Lurblåsarna hade såväl F- som B- och Esslurar. Solleröblåsaren Flintull Erik Danielsson ingick i gruppen. De agerande tågade sedan in på täppan där kärrskrindan utgjorde estrad. Hornblåsarna fick sedan i tur och ordning äntra upp på skrindan för att framföra sina låtar. Anders Zorn småpratade och intervjuade kullorna mellan numren och gjorde sina anteckningar om

deras förmåga. Soldkullorna Lafvas Margit och Ryss Anna spelades av Kerstin Lörström och Miriam Pedersen. Pristagarna Stina Pettersson, Gagnef och Hall Brita Ersdotter, Siljansnäs, spelades av Anna Aronsson och Ann-Marie Sundberg. John Erik Eggens som spelade rollen som Nörstmo Halvar Halvarsson d.ä. från Malung avslutade uppspelningen och som bekant dömdes han som vinnare före alla duktiga vallkullor.

Troskari Erik (Kalle Almlöf), Malung, framför sitt tävlingsbidrag inför de sakkunniga domarna Anders Zorn (Björn Ståbi), Nils Andersson (Staffan Bengtsson) och Janne Romson (Anders Romson). Tidningsmannen "Spalt Olle" (Pontus Selderman) antecknar i sitt block.

Foto: Hans Bohm.

Journalister i tidsenlig kostymering fanns närvarande och gick runt och pratade med spelmän och åskådare. En soldkeling (Britt-Inger Nilsson) fick tillfälle att ge några kluriga svar till pressen. Hembygdsföreningen svarade även för att en del sockenklädda statister fanns på plats.

Fiolspelarna kallades så till spel på skrindan.

Timas Hans, Ore, (vinnare) spelades av Ola Bäckström,

Höök Olle, Rättvik - Per Gudmundsson,

Ljuder Anders, Gopshus - Lars Anders Lustig,

Troskari Erik från Malung - Kalle Almlöf i hög hatt,

Skinnar Anders, Siljansnäs, gestaltades av Kungs Levi Nilsson,

Isak Anders, Älvdalen, var nervös och så även Björn Gyris som gestaltade honom

och fick puffas fram till skindan av Lars Åhs (Erik Åhs). Flera spelmän medverkade t.ex. Hans Ehrling Rättvik, som spelade Gudmund Tåberg och Mattias Helje från Lima som var Sjungar Lars.

Anders Zorn (Björn Ståbi) intervjuade fiolspelarna mellan låtarna. Domarna fick sedan ge sina kommentarer till sina beslut och priser delades ut till vinnarna som egentligen var givna redan för hundra år sedan. Som bekant segrade Timas Hans Hansson från Ore i fioltävlingen och Nörstmo Halvar Halvarsson d.ä. från Malung i hornblåsarklassen.

Anders Zorn (Björn Ståbi) säger några uppskattande ord till segraren i Fiolklassen Timas Hans Hansson (Ola Bäckström).

Foto: Britt-Marie Larsson.

En välkänd gånglåt som allspel avslutade jubileumskrönikespelet om Anders Zorns första spelmanstävling 1906. Minnesstenen på Måståppan erinrade om att folkmusiken under de år som förflutit haft många förespråkare med ambitionen att bevara det musikaliska kulturarvet.

**”Zorns låttävlan 1.9.1906 gav nytt liv
åt svensk folkmusik.
Spelmän reste stenen 1946”**

Stenens devis stämde väl in med dagens arrangemang. Medan några hornlåtar skallade från skogarna runt Måståppan, drog den månghövdade publiken bort i förvissning om att Anders Zorns vision för hundra år sedan slagit mycket väl ut och att Dalarnas folkmusik i dag är en synnerligen levande tradition.

Helmer Nilsson

Medverkande vid 100-årsjubileet av Zorns första spelmanstävling på Mästäppan i Gesunda 1906. I främsta ledet: Sid Jansson, Niklas Bäckar, John-Erik Eggens, Anders Romson, Björn Ståbi, Staffan Bengtsson, omgivna av hornblåserskor, spelmän och lurblåsare.